

## Zu Manasses und Italikos.<sup>1)</sup>

*Δόσις ὀλίγη τε φίλη τε*, und das *φίλον* besteht nicht nur in den nützlichen sachlichen Anmerkungen des Herausgebers S. 15—26, sondern auch in dem sauber gestalteten Texte S. 3—14 folgender Stücke: I *Τοῦ κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μανασσῆ μονοῦδία ἐπὶ ἀστρογλήνῃ*<sup>2)</sup> *αὐτοῦ τεθνηκότι*, II *<Τοῦ Ἰταλικοῦ> μονοῦδία ἐπὶ τῷ πέρδικι αὐτοῦ τεθνηκότι*, III *Τοῦ Ἰταλικοῦ ἠθοποιία*, IV und V Anonyma.

Horna hat Dank seinem gesunden kritischen Verfahren und der richtigen Abschätzung der betreffenden Hss (Vindobonensis 149, Baroccianus 131, Escorialensis Y—II—10 und Laurentianus Conv. soppr. 627) nicht nur Mißgriffe, denen sich leider viele der jetzigen Editoren byzantinischer Werke nur allzu leicht aussetzen, vermeiden, sondern auch sicherlich korrupte Stellen trefflich verbessern können.<sup>3)</sup> Von der konjekturalen *εὐστοχία* des Herausgebers zeugt gleich S. 4, 21: *ὄν (sc. ἀστροφόγληνον) περικαλλῆς ἐθαλάμενε κάλαθος* (st. *κάλαμος* VB, *θάλαμος* L) *σανδαράχη καὶ μίλτω τῇ πορφυρέᾳ κατάβαπτος*; zwar ist *κάλαθος* = Käfig in den Wörterbüchern bis jetzt nicht belegt, die Verbesserung bestätigt aber Manasses selbst 7, 15 *προβασκάνια τοῦ καλάθου ἐξήρτα* und 8, 19 *κἂν μὲν ἐγὼ τῆς καλαθίδος ἀποτόμην*. — Dagegen würde ich 3, 22: *ἔῷ λέγειν τὸν Πύρρον* —, *ὅς γε κινὸς αὐτῷ σπουδαίας ἀποθανούσης ἐπὶ τρισὶν ἡλίοις ἀπρόσιτος ἔμεινε καὶ ταῦτα ἐπὶ στρατοπεδείας* etc. das handschriftliche *ἀπρόσιτος* (aus seinem Zelte nicht hinaus) behalten.

Ich erlaube mir folgende Nachbesserungen.

4, 25: *τί σου πρῶτον ἀποκλεύσομαι, μουσικώτατε; τί σου δευτέρου πευθήσω* —;

Lies *ἀποκλεύσωμαι*.

4, 30: *οὐκέτι μέλεσι κατακαλήσει τὰς ἀκοάς*.

1) Einige unedierte Stücke des Manasses und Italikos, herausgegeben von Dr. Konstantin Horna. Wien 1902.

2) Die neugriechische Form ist nicht nur *στραγαλιανός*, sondern auch *στραγαλλινός*.

3) Manches hat auch hier der unerschöpfliche Kurtz beige-steuert.

Die Lesart von BL *καταυλήσει* ist wohl in *κατα<κ>ηλήσει* zu ändern.

4, 32: *ἐγὼ μὲν περὶ τὸν Σταγειρίτην ἐφιλοπόνουν καὶ τῶν παρ' αὐτῷ νοημάτων τὸ σκότιον διελεύκαινον· ὁ δὲ μοι φίλος στρουθὸς ἀντεφιλοτιμεῖτο πρὸς τὰ λαλούμενα καὶ τὴν ἐν αὐτῷ σοφίαν ἀντεπεδείκνυτο.*

Schr. *αὐτῷ* oder *ἐαυτῷ* (L *καὶ τὴν ἐαυτοῦ σοφίαν*).

5, 2: *ἐγὼ μὲν τὸν Εὐκλείδην ἀνέπτυσσον καὶ τὸ θεῶρημα περιειργάζομην καὶ ἐφιλοκρίουν τὸ πρόβλημα.*

Man kann nicht wissen, ob Manasses *ἐφιλοκρίουν* (VL) oder *ἐφυλοκρίουν* geschrieben hat; denn so ist *ἐφυλλοκρίουν* B zu verbessern. Über beide Lesarten *φυλοκρινῶ* und *φιλοκρινῶ*, von denen die erste trotz Cobet und Badham die alte und echte ist, s. *Κόντος* in der *Ἀθηνᾶ* III (1891) 398 ff. und Sandys zu Aristotle's Constitution of Athens 79, 1.

5, 9: *εἰπέ τις ἂν ὡς ἡπίστατο· καιρὸς τοῦ σιγᾶν καὶ καιρὸς τοῦ λαλεῖν.* BL *καιρὸν* bis; viell. *ἡπίστατο <τὸ> 'καιρὸς—λαλεῖν'.*

6, 19: *ὁ δὲ καλὸς ἐκεῖνος καὶ — ὅ τι ποτ' ἂν αὐτὸν ὀνομάσω — στρουθὸς etc.*

Die W. *ὅ τι — ὀνομάσω* waren nicht als Zwischensatz zu betrachten.

7, 19: *νεκρὸν τὸν γεννάδα κατήνεγκεν.*

Viell. ein Druckfehler st. *γεννάδαν*; 5, 27 *ὁ — γεννάδας ἐκεῖνος στρουθὸς.*

9, 34: *κἄν τι παρήει τῶν ἄλλων ζώων, ὅσα ἐστὶ κατοικίδια, διενοχλήσοντα κατὰ τὸν τοῦ ἀρίστου καιρὸν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐνταῦθα θυμὸν ἀνελάμβανε καὶ — ἐξεδίωκεν.*

Doch wohl entweder *τινα* oder vielmehr *διενοχλήσον.*

S. 16 und 23 sind 28 neue Wörter angeführt, welche im Thesaurus fehlen; ich trage noch 14 nach:

1) *ἀρίφωνος* 6, 23: *εὐρυφωνότερον ἐλαλάγησε* VB, *ἀριφωνότερον* L.

2) *ἐκκαμινεύομαι* 12, 20: *ὁ δὲ γίνεται ἀνθρακίας καὶ ἐπὶ πλέον ἐκκαμινεύεται.*

3) *ἐντοίχια* als Subst.? 6, 25: *περιέχασκον τὰ ἐντοίχια καὶ περιεσκόπουν τὴν ὄροσιν.*

4) *κατάπυρρος* 11, 33: *λίθοις — καταπύρροις ὄλοις*; bekannt *κατάπυρρος.*

5, 6) *μαρτυροκτόνος, μισόμαρτυς* 11, 16: *ἐκ μαρτυροκτόνων εἰς μισομάρτυρας*; das zweite bei Kumanudes *Συναγωγή* p. 218.

7) *μισοστέφανος* 11, 7: *ὧ ψυχὰ φιλόχρυσοί τε καὶ μισοστέφανοι.*

8) *μούσογέννητος* 4, 22: *ἤρπασέ μοι τὸν μουσοφόρητον* V, *μουσογέννητον* BL.

9) *πότιστρον* 4, 15: τοῦ ποτιστηρίου τὴν ἰλὸν ἀποσμήχοντι VL, ποτίστρου B; bekannt ποτίστρα (ή) und ποτιστρίς.

10) *προαύλειος* (ή) 10, 25: πᾶσαν περιηγῶν τε τὴν αὐλειὸν τε καὶ τὴν προαύλειον.

11) *συμμουσοπόλος* 9, 4: ἃ οἶον συμμουσοπόλον ἀφήρημαι.

12) *συναφυννίζω* 8, 18: κάμῃ συναφύνιξε; bekannt συναφυννίζομαι.

13) *ὑπόπηλος* 4, 14: τὸ ὑπόπηλον (sc. τοῦ ποτιστηρίου, die ἰλὸς) ἐκκαθαίροντι; angeführt auch bei Sophocles Greek Lexicon (mit dem Vermerk „dubious“) p. 1123 aus Lukianos Ὀνειρος ἢ Ἀλεκτροῶν 24, wo man jetzt καὶ πίτταν καὶ πηλὸν (st. ὑπόπηλον) καὶ πολλήν τινα τοιαύτην ἀμορφίαν liest.

14) *φιλοχρηματίας* (δ) 12, 4: ἐβδελυξάμην ὡς φιλοχρηματίας καὶ τολμητίας καὶ γεροντάς ὄλους χρυσοῦ τραυματίας; man kann nicht wissen, ob der Abschreiber oder der Schriftsteller selbst *φιλοχρηματίας* nach *τολμητίας* und *τραυματίας* gebildet hat, st. *φιλοχρημάτους*, welches 11, 40 steht. — S. 16 \*ἐγκομψεύω und S. 23 \*ὑπερκυματώω sollen \*ἐγκομψεύομαι (nach B \*συγκομψεύομαι) und \*ὑπερκυματόομαι heißen. Statt \*ἀκτινοβόλισμα S. 23 findet sich bei Kumanudes p. 12 ἀκτινοβόλημα. — S. 3, 11: τὸ δέ οἱ φθέγμα τὸ γλύκιον μέλιτος ἔσβεστο vermisse ich die Notiz Hom. Π. α 249 τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέειν αὐδῆ. S. 8, 29: εὐδαίμων — ὅτι μὴ νόσοις φθινάσιν ἐψύγῃ ist viell. Nachahmung von Sophokles Antig. 817 κλεινὴ καὶ ἔκαινον ἔχουσ' | ἐς τόδ' ἀπέρχῃ κεῦθος νεκύων | οὔτε φθινάσιν πληγέσσα νόσοις | οὔτε etc.

Ich benutze die Gelegenheit, um zwei Vermutungen zu desselben Manasses' Monodie auf den Tod der Theodora, der Gattin des Johannes Kontostephanos, aufzustellen: Kurtz, Viz. Vrem. VII (1900) 10, 25: κάγῳ μὲν ὠνειρωττον ὡς τῶν ἀρετῶν αὐτῆς ποτε περιπτῆναι τὸ ἄλλος καὶ γλῶτταν ἐπαφεῖναι τοῖς προτερήμασι καὶ ἐνεαρίσαι τοῖς ἀγαθοῖς καὶ περιλαλῆσαι παράδεισον σωφρονικοῖς κατάφροντον ἀλλεσι· νῦν ἄλλ' εἰς ἑτέραν (φεῦ) φθὴν τὴν τοῦ λόγου κιδάραν μετασκευάζω etc.; besser 12, 87 ἢ δ' ἀλλὰ (φεῦ) οὐχ ὑπουοστεῖ und 13, 1 τὸ δ' ἀλλὰ (φεῦ) ἔρριπται κατὰ γῆς und 13, 96 ἢ δ' ἀλλ' οὐκ ἀντιφθέγγεται (φεῦ), οὐκ ἀνοίγνυσι στόμα. — 12, 73: κὰν τοῖς ἄλλοις στεροῦς εὐρισκόμενος καὶ ἀπερικλόνητος ὑπὸ τούτου καὶ μόνου τοῦ πολέμου (πολεμίου?) κατεστρατήγηται — ὁ γὰρ πολέμιος ἔνδον ἐγκάθηται καὶ τὴν καρδίαν πολιορκεῖ καὶ τὰ σπλάγχνα κριοκοπεῖ.

Saloniki.

P. N. Papageorgiu.